

บทที่ 5

การเสริมพลังความสามารถทางการสื่อสารจากหน่วยงานภายนอก

บทที่ 4 ที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นถึง “ทุน” ต่างๆ ของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นต้นทุนที่เกิดจากตัวลุงจันท์และป้าพรรณเอง ตลอดจนถึงปัจจัยอื่นภายในชุมชน ซึ่งผลการวิจัยได้พบว่าผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการทำงานเพื่อพัฒนานั้นมีทุนต่างๆ อย่างหลากหลายที่เอื้อต่อการทำงาน แต่อย่างไรก็ตามหากได้รับเพิ่มต้นทุนใหม่ๆ จากหน่วยงานภายนอกจะยิ่งช่วยเพิ่มศักยภาพด้านความรู้มากขึ้น และงานวิจัยนี้ให้ความสนใจการเสริมพลังที่เรียกว่า “ความสามารถทางการสื่อสาร”

ในบทที่ 5 นี้ จึงทำการวิเคราะห์การทำงานของลุงจันท์และป้าพรรณที่ต้องติดต่อประสานและร่วมงานกับหน่วยงานภายนอกชุมชน ซึ่งจะเห็นถึงบทบาทของเครือข่ายหน่วยงานภายนอกชุมชนที่เข้ามามีส่วนหนุนเสริมการทำงานเพื่อการพัฒนาชุมชนได้ หรือที่เรียกว่า “การเสริมศักยภาพหรือการเสริมพลัง” (Empowerment) โดยงานวิจัยนี้เน้นทำการวิเคราะห์การเสริมศักยภาพของหน่วยงานภายนอกชุมชนที่ชื่อว่า “โครงการสื่อสร้างสรรค์สุขภาพ” (สสสส.) (โดยต่อจากนี้ผู้เขียนจะเรียกชื่อย่อว่า โครงการ สสสส.)

โครงการ สสสส. เป็นหน่วยงานย่อยหนึ่งในชุดโครงการ “การสื่อสารเพื่อสุขภาพ” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ระยะเวลาในการดำเนินงาน 3 ปี (ปี 2546 – 2549) โดยเป็นโครงการที่มีนักวิชาการด้านการสื่อสารเป็นคณะทำงาน และหน่วยงานดังกล่าวได้ทำการเสริมศักยภาพ “ด้านการสื่อสาร” เป็นหลัก ดังนั้นผลการวิจัยในบทที่ 5 นี้จะเป็นการนำเสนอถึงกิจกรรมต่างๆ ที่โครงการ สสสส. เข้าไปร่วมดำเนินการกับผู้สูงอายุที่เป็นกรณีตัวอย่าง เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ถึง “ทุนใหม่” ที่เกิดจากการเสริมศักยภาพได้ในบทต่อไป

เนื่องจากในช่วงปี พ.ศ. 2547-2549 ผู้วิจัยเป็นหัวหน้าโครงการสื่อสร้างสรรค์สุขภาพ (สสสส.) จึงได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับลุงจันท์และป้าพรรณผู้สูงอายุของงานวิจัยนี้ เมื่อทำกิจกรรมร่วมกันจึงพบว่า “สื่อบุคคล” โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนนั้น นอกจากจะต้องเป็นผู้ที่มี “ต้นทุน” ในการทำงานที่เกิดจากตัวสื่อบุคคลเองและปัจจัยภายในชุมชนแล้ว สื่อบุคคลนั้นยังสามารถพัฒนาตนเองหรือเสริมศักยภาพการ

ทำงานของตนเพิ่มขึ้นได้จากหน่วยงานภายนอก ประกอบกับงานวิจัยหลายงานเกี่ยวกับสื่อบุคคลที่ผ่านมามีข้อค้นพบว่า สื่อบุคคลที่ทำงานพัฒนาชุมชนนั้นจำเป็นต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ โดย “หน่วยงานภายนอก” เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนช่วยส่งเสริมหรือพัฒนาศักยภาพของสื่อบุคคลได้

ในเรื่องต้นควรทำความเข้าใจ “การเสริมพลัง” ก่อน โดยคำว่า “การเสริมพลัง” (Empowerment) ในความหมายที่เข้าใจได้เป็นอย่างดี คือ การทำให้เกิด ทำให้มีทำให้เชื่อมั่น ทำให้ได้ใช้หรือได้พัฒนา “ศักยภาพ” ที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลให้ออกมาเป็นพลังที่สร้างสรรค์ ซึ่งการสร้างเสริมศักยภาพนั้น สามารถกระทำได้ตั้งแต่ ให้ตนเอง ให้บุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กร โดยพลังอันหลากหลายนั้น ได้แก่ พลังกาย พลังใจ พลังความคิด พลังปัญญา พลังทางการบริหาร พลังทางเศรษฐกิจ พลังทางการเมือง พลังทางสังคม พลังเครือข่าย (นักวิจัย) สอดคล้องกับที่ Rappaport (อ้างในโครงการการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม, 2549) กล่าวว่า การเสริมพลังนั้นเป็นการฝึกสิ่งต่างๆ เข้าไว้ในตัวบุคคล อันได้แก่ ความเข้มแข็งและสมรรถภาพ (Strength and Competencies) ระบบความช่วยเหลือตามธรรมชาติ (Natural Helping Systems) และการกระทำเชิงรุก (Proactive Behavior) โดยการเสริมพลังดังกล่าวสามารถกระทำได้ใน 3 ด้าน ได้แก่ การเสริมพลังความคิด การเสริมพลังความเข้าใจ การเสริมพลังความชำนาญ

นอกจากนี้ น.พ.พนัส พุกฤษ์สุนันท์ และคณะ (2547) กล่าวว่า การสร้างพลัง (Empowerment) เป็นกระบวนการทางสังคม ที่ส่งเสริมให้บุคคล องค์กร และชุมชน มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถควบคุมตนเอง มีความสามารถในการเลือก และกำหนดอนาคตของตนเอง ชุมชน และสังคมได้ ดังนั้นการสร้างพลังจึงเป็นกระบวนการ ที่บุคคลสามารถกระทำร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในแนวทางที่พึงปรารถนา แต่ไม่ใช่เป็นพลังที่จะไปบังคับ หรือครอบงำคนอื่น (Wallertein & Bernstein, 1988:379-394) แนวคิดการสร้างพลังจะเน้นการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคล และส่งเสริมการรวมกลุ่มกันเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม และสิ่งแวดล้อม การสร้างพลังจึงสอดคล้องกับ แนวคิดการส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่ ที่มีได้เน้นเฉพาะ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ ระดับบุคคลเท่านั้น แต่จะต้องมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงระดับสังคมด้วย สอดคล้องกับ องค์การอนามัยโลก ที่ระบุว่า “เป้าหมายสุดท้ายของกลวิธีการดูแลตนเอง คือ การสร้างพลังให้ประชาชนสามารถกำหนด หรือจัดการกับสุขภาพของตนเองได้” (WHO, 1991:4)

ดังนั้นการเสริมพลังความสามารถทางการสื่อสารในบทนี้ จะเป็นการพิจารณาว่าหน่วยงานภายนอกชุมชน ซึ่งในงานวิจัยนี้ คือ “โครงการสื่อสร้างสรรค์สุขภาพ”

(สสส.) ได้ช่วยเหลือ สนับสนุน และหนุนเสริมพลังความรู้ด้านการสื่อสารให้กับผู้สูงอายุของงานวิจัยนี้อย่างไรบ้าง โดยการเสริมพลังความสามารถทางการสื่อสารดังกล่าวจะวิเคราะห์ผ่านกิจกรรมและการทำงานที่ดำเนินการร่วมกันระหว่างโครงการ สสส. กับลุงจันทร์และป้าพรรณ ใน 3 กิจกรรม ได้แก่

- 5.1 กิจกรรมค่ายปั่นจักรยานสร้างสรรค์ของเล่นพื้นบ้าน
- 5.2 กิจกรรมรณรงค์สงกรานต์นี้...ไม่มีแอลกอฮอล์
- 5.3 กิจกรรมค่ายเยาวชน “รู้ทันตนเอง รู้เก่งใช้สื่อ”

5.1 กิจกรรมค่ายปั่นจักรยานสร้างสรรค์ของเล่นพื้นบ้าน

โครงการสื่อสร้างสรรค์สุขภาพ (สสส.) ได้มีการวางแผนงานการดำเนินการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสื่อต่างๆ ที่หลากหลาย เนื่องจากต้องการขยายกิจกรรมไปสู่สื่ออื่นๆ นอกเหนือจากสื่อมวลชนไปยังสื่อชุมชนหรือสื่ออื่นที่ใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมายของโครงการฯ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน ดังนั้นจึงให้ความสนใจสื่อของเล่นพื้นบ้าน สื่อละคร ซึ่งทั้งสองสื่อดังกล่าวได้เริ่มดำเนินกิจกรรมเพื่อการรู้เท่าทันสื่อไปแล้วในปีแรก และในปีแรกนั่นเองที่ทางโครงการฯ ได้เริ่มมองเห็นอีกสื่อหนึ่งที่น่าสนใจจากการค้นหาเครือข่ายจากการเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานอื่นๆ นั่นคือ “สื่อจักรยาน” และเมื่อประมวลความรู้จากในปีแรกพบว่ากิจกรรมจักรยานที่หน่วยงานต่างๆ ดำเนินงานโดยส่วนใหญ่มักเน้นมิติเรื่องการใช้จักรยานเพื่อออกกำลังกาย และในช่วงหลังก็เริ่มพัฒนาสู่การใช้จักรยานเพื่อสุขภาพสังคม หรือการรวมกลุ่มกัน หากแต่ยังไม่มีหน่วยงานใดที่ใช้สื่อจักรยานเพื่อให้ความรู้ในมิติเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ประกอบการการได้พบกลุ่ม “ชมรมหนูรักจักรยาน” ซึ่งเป็นกลุ่มเด็กที่ปั่นจักรยานเพื่อสุขภาพที่น่าสนใจ เนื่องจากมีผู้สูงอายุเป็นผู้นำกลุ่มและภายใต้การปั่นจักรยานเพื่อสุขภาพได้ซ่อนมิติด้านการสื่อสารอื่นๆ ไว้อย่างน่าสนใจ เช่น การสอนให้เด็กออมเงิน ปั่นจักรยานเข้าวัดเพื่อสวดมนต์ ทำสมาธิ เป็นต้น

ดังนั้นโครงการ สสส. จึงได้เลือกกลุ่มชมรมหนูรักจักรยานเป็นกลุ่มเป้าหมายของการทำกิจกรรม และเนื่องจากโครงการ สสส. ได้กำหนดแผนดำเนินกิจกรรมเพื่อการรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาพในปีที่ 3 โดยการเชื่อมต่อเครือข่ายกิจกรรมที่ได้ทำไปแล้วในปีที่ 1 และ 2 และเป็นการเชื่อมกระบวนการทำงานด้วยประเด็น “สื่อ” และ “กลุ่มเป้าหมาย” โดยเครือข่ายเก่าหรือกลุ่มเป้าหมายที่ได้ทำกิจกรรมไปแล้วคือกลุ่มเด็ก ส่วนประเด็นเรื่องสื่อที่ได้ทำกิจกรรมไปแล้วคือเรื่องของเล่นพื้นบ้าน ดังนั้นกิจกรรม “ค่ายปั่นจักรยานสร้างสรรค์ของเล่นพื้นบ้าน” จึงเป็นกิจกรรมที่โครงการฯ ได้ออกแบบให้ความรู้เรื่องสุขภาพผ่านสื่อของเล่นพื้นบ้านและสื่อ

จักรยานให้แก่กลุ่มเป้าหมายเด็กที่มีความรู้เรื่องของเล่นพื้นบ้านจากการเคยเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการฯ มาก่อน เช่น กลุ่มจักรยานวัดสวนดอก จ.เชียงใหม่ กลุ่มเด็กวัดหนองหล่ม จ.ลำพูน เป็นต้น และกลุ่มเด็กเป้าหมายใหม่ที่โครงการฯ เลือกว่าจะทำกิจกรรมร่วมด้วยคือกลุ่มเด็กที่มีความรู้เกี่ยวกับจักรยาน เช่น ชมรมอนุรักษ์จักรยาน โดยต้องการให้เกิดการแลกเปลี่ยนและเชื่อมต่อความรู้การทำของเล่นพื้นบ้านและการขี่จักรยานที่ถูกต้องระหว่างเด็กทั้งสองกลุ่มเพื่อให้เกิดสุขภาพที่ดีทั้ง 4 มิติ ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพใจ สุขภาพสังคม และสุขภาพจิตวิญญาณ

โครงการ สสสส. ได้เตรียมงานและวางแผนกิจกรรมโดยแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงก่อนทำกิจกรรม ช่วงดำเนินกิจกรรม และช่วงหลังกิจกรรม ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์ถึงการเสริมพลังความสามารถทางการสื่อสารของโครงการ สสสส. ต่อผู้จันท์และเป้าหมายผู้สูงอายุในงานวิจัยนี้ สามารถวิเคราะห์ได้จากกิจกรรมใน 3 ช่วงเวลาดังนี้

5.1.1 ช่วงก่อนทำกิจกรรม

โครงการ สสสส. เริ่มงานด้วยการ “ประชุม” เริ่มต้นตั้งแต่การประชุมภายในทีมงาน การประชุมกับเครือข่ายที่จะทำกิจกรรมด้วย โดยการไปพบผู้จันท์และเป้าหมายแห่งชมรมอนุรักษ์จักรยาน ที่ จ.ลำพูน

“การประชุมภายในทีมงาน” นับได้ว่าเป็น “การเสริมพลังความสามารถ” (Empowerment) อย่างหนึ่งสำหรับเจ้าหน้าที่ในโครงการฯ ซึ่งการประชุมของทีมงานได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันภายในทีมถึงข้อมูลเกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกจัดกิจกรรมกับเครือข่ายเด็กและเยาวชน เหตุผลในการเลือกทำกิจกรรมร่วมกับชมรมอนุรักษ์จักรยาน เหตุผลในการเลือกจักรยานเป็นสื่อในการให้ความรู้เรื่องรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาพ เหตุผลและวิธีการในการเชื่อมความรู้ในประเด็นสื่อของเล่นพื้นบ้านที่โครงการฯ เคยจัดกิจกรรมไปแล้ว วิธีการเชื่อมเครือข่ายกลุ่มเด็กที่เคยร่วมกิจกรรมมาแล้วกับกลุ่มเป้าหมายใหม่ ตลอดจนเนื้อหาวิธีการ และ รูปแบบของกิจกรรมที่ควรดำเนินการในครั้งนี้ (รายงานความก้าวหน้าโครงการรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาพ (MLH) ปีที่ 2 เฟส 4 ระยะเวลาดำเนินงาน 2 เดือน (สิงหาคม-ตุลาคม), 2548)

โครงการฯ ได้มีการเตรียมความพร้อมคณะทำงาน เนื่องจากประเด็นสื่อจักรยานเป็นประเด็นใหม่ในการทำกิจกรรมของโครงการฯ และเจ้าหน้าที่ในโครงการไม่ได้มาจากสายการสื่อสาร ดังนั้นจึงต้องทำความเข้าใจว่า “จักรยาน” เป็นสื่อได้อย่างไร โดยต้องทำ

ความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ในโครงการก่อนที่จะไปทำความเข้าใจกับลุงจันท์และป้าพรรณ เมื่อมีการประชุมเตรียมงานและทำความเข้าใจถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกิจกรรมภายใน คณะทำงานของโครงการฯ แล้ว จึงได้มีการกำหนดแผนงาน กิจกรรมค่ายปั่นจักรยาน สร้างสรรค์ของเล่นพื้นบ้าน ขึ้น โดยเริ่มจากการไปประชุมกับลุงจันท์และป้าพรรณที่ จังหวัดลำพูน จำนวน 2 ครั้ง คือ วันที่ 11 กันยายน 2548 และวันที่ 25 ตุลาคม 2548 เพื่อ วางแผนงานกิจกรรมร่วมกัน (รายงานความก้าวหน้าโครงการการรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาพ (MLH) ปีที่ 2 เฟส 4 ระยะดำเนินงาน 2 เดือน (สิงหาคม-ตุลาคม), 2548)

จากการรวบรวมข้อมูลพบว่า ในการประชุมระหว่างทีมงานโครงการ สสส. กับลุงจันท์และป้าพรรณครั้งแรกนั้น เป็นการไปทำความเข้าใจกับเครือข่ายกลุ่มเป้าหมาย และเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกิจกรรมของชมรมอนุรักษ์จักรยาน ซึ่งเท่ากับเป็นการวิเคราะห์ "ต้นทุน" ของลุงและป้าว่ามีต้นทุนความรู้เดิมอะไรบ้างในการทำงานกับเด็กๆ และขาดเรื่อง ไດบ้างที่โครงการ สสส.สามารถช่วยเสริมพลังความสามารถทางการสื่อสารให้ได้

จากการวิเคราะห์พบว่า ลุงและป้ามีต้นทุนความรู้มากมายจาก ประสบการณ์การทำงานและการใช้ชีวิตในต่างประเทศ ได้แก่ ความรู้ภาษาอังกฤษ ความรู้ในการขี่จักรยานอย่างถูกต้อง ความรู้ด้านสุขภาพโดยเฉพาะการเลือกกินอาหารที่มีประโยชน์ต่อ สุขภาพ ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของเด็ก ความรู้ทางธรรม ตลอดจนความรู้ที่เกี่ยวกับ กระบวนการทำงานกับเด็กเป็นกลุ่มในชมรมอนุรักษ์จักรยานมาหลายปี โดยกระบวนการทำงาน กับเด็กในชมรมอนุรักษ์จักรยานของลุงและป้า นั้นเป็นไปตามธรรมชาติและต้นทุนความรู้ที่มี หากแต่ความรู้ด้านการสื่อสารพบว่าลุงจันท์และป้าพรรณยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับ ความหมายและคุณลักษณะของสื่อ และวิธีการสื่อสารในลักษณะต่างๆ

เมื่อโครงการ สสส. เข้าไปพบและพูดคุยในครั้งแรกนี้ได้บอกวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการทำงานของโครงการฯ และเน้นถึงภารกิจหลักของโครงการฯ ในการให้การ สนับสนุนและช่วยหนุนเสริมด้านความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาพ โดยการจัดกิจกรรม ครั้งนี้โครงการ สสส. เป็นเจ้าภาพสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมทั้งหมด ซึ่งลุงจันท์ และป้าพรรณแสดงความยินดีอย่างยิ่ง เนื่องจากที่ผ่านมาหน่วยงานภายนอกส่วนใหญ่ที่ติดต่อกับชมรมอนุรักษ์จักรยาน มักเป็นหน่วยงานที่เข้ามาขอให้ชมรมอนุรักษ์จักรยานไปร่วมกิจกรรม และในบางครั้งทางชมรมอนุรักษ์จักรยานต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเองในบางส่วน ซึ่งสะท้อนให้เห็นปัญหาในการสื่อสารระหว่างลุงจันท์และป้าพรรณกับหน่วยงานภายนอกในระดับหนึ่ง

ดังนั้นการที่โครงการ สสสส. ได้กำหนดแผนการทำงานและใช้ “การประชุม” เป็นเครื่องมือในการสื่อสารให้ลุงจันท์และป้าพรรณเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของทั้งสองฝ่าย ตลอดจนเข้าใจเนื้อหากิจกรรมที่จะต้องดำเนินการร่วมกัน ดังข้อมูลต่อไปนี้

“ส่วนใหญ่มาขอให้เอาเด็กๆ ไปช่วยปั่นจักรยานงานประจำปีของจังหวัดบ้าง งานหาเสียงช่วงเลือกตั้งบ้าง บางทีก็ไปช่วยเขาฟรี ป้าก็ต้องออกค่าอาหารให้เด็กๆ เราก็ไม่ไหวนะ บางทีไม่ทราบมาก่อนว่าเป็นอย่างนี้ แต่บางที่ถ้าไปไกลข้ามจังหวัดต้องให้เขาออกค่ารถบรรทุกขนจักรยานไปให้ แต่ที่ โครงการ 4 ส. (สสสส.) นี่ออกค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหารให้ทุกอย่าง ทำให้เด็กเขามีโอกาสได้มาเรียนรู้จริงๆ”

(ป้าพรรณ, สัมภาษณ์, วันที่ 6 มิถุนายน 2551)

แม้หน่วยงานภายนอกอย่างโครงการ สสสส. จะเป็นผู้ออกทุนทรัพย์ในการทำกิจกรรมครั้งนี้ แต่มิใช่การเข้าไปเพิ่มต้นทุนทางเศรษฐกิจให้ผู้สูงอายุแต่อย่างใด หากแต่เป็นการแปลงทุนเศรษฐกิจให้กลายเป็นทุนความรู้ซึ่งเป็นทุนวัฒนธรรมประเภทหนึ่ง

นอกจากนี้ จากการประชุมร่วมกันในครั้งแรกนี้พบว่าลุงจันท์และป้าพรรณมีความยินดีที่จะร่วมงานกับโครงการเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากที่ผ่านมาหน่วยงานภายนอกชุมชนที่ติดต่อมาเพื่อทำกิจกรรมกับชมรมอนุรักษ์จักรยานมักเน้นเรื่องการออกกำลังกาย และการรณรงค์ขี่จักรยานเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม เมื่อทางโครงการฯ ได้อธิบายถึงแนวทางและจุดยืนของโครงการที่เน้นการให้ความรู้เรื่องการรู้เท่าสื่อ ลุงจันท์และป้าพรรณไม่เคยศึกษาหรือมีประสบการณ์การเรียนรู้เรื่องนี้มาก่อนว่า “การรู้เท่าทันสื่อ” คืออะไร ดังนั้นเมื่อลุงและป้าเห็นว่าเป็นเรื่องใหม่ที่ตนและเด็กในชมรมอนุรักษ์จักรยานยังไม่เคยทราบมาก่อน จึงมีความกระตือรือร้นอย่างมากที่จะเข้าร่วมกิจกรรมโดยไม่ได้ถือตนว่าเป็นผู้สูงอายุที่มากด้วยประสบการณ์ความรู้เลย และด้วยความกระตือรือร้นที่ต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ที่ยังไม่เคยรู้ตัวเองได้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามพัฒนาตนเองซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของ “สื่อบุคคล” ที่ลุงจันท์และป้าพรรณมีอยู่ ดังข้อมูลต่อไปนี้

“ตอนนั้นที่โครงการสื่อสร้างสรรค์สุขภาพมาติดต่อก็ดีใจนะ เพราะส่วนใหญ่คนอื่นที่มาทำกิจกรรมกับชมรมฯ จะเน้นเรื่องสุขภาพกาย

การออกกำลังกายและสิ่งแวดล้อม เพราะเห็นเราทำกิจกรรมที่เน้น การขี่จักรยานเพื่อสุขภาพ เรื่องรู้เท่าทันสื่อยังไม่มีหน่วยงานไหนมา ทำกับลุง เป็นเรื่องใหม่ที่ชมรมเรายังไม่เคยรู้มาก่อน”

(ลุงจันทร์ เขียวพันธุ์, สัมภาษณ์ วันที่ 12 ตุลาคม 2552)

ทางโครงการฯ ได้เสริมพลังความรู้ให้ลุงป่าเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อว่า “การรู้เท่าทันสื่อ” (Media Literacy) คือ เดิมแนวคิดเรื่องการรู้เท่าทันสื่อแบบตะวันตกนั้น เป็นแนวคิดที่เน้นการให้ความรู้แก่ผู้รับสาร เพื่อให้ระแวดระวังภัยร้ายจากสื่อ ดังนั้นต่อมา นักวิชาการด้านวัฒนธรรมศึกษาได้เพิ่มเติมมุมมองด้านการรู้เท่าทันว่าควรให้ความสนใจกับ “ผู้รับสาร” มากขึ้นและเสนอว่า หากจะให้ผู้รับสารรู้เท่าทันสื่อ นั้นจำเป็นต้องให้ผู้รับสาร “คิด วิเคราะห์เป็น” ข้อเสนอดังกล่าวทางโครงการ สสส. จึงได้นำแนวคิดดังกล่าวมาผสมผสาน กับหลักเชิงพุทธ โดยเน้นการทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดการวิเคราะห์ตนเอง และวิเคราะห์สื่อ เพื่อให้เกิดความสามารถในการเลือกเปิดรับและใช้สื่อได้เหมาะสมกับตนเอง และใช้ชื่อ แนวคิดดังกล่าวว่า “การรู้เท่าทันสื่อแบบตะวันออก” ที่มีลักษณะสำคัญคือ “การรู้เท่าทันเชิง พุทธ” หรืออาจเรียกได้ว่า “พุทธวิธีรู้เท่าทันสื่อ” ซึ่งเป็นกระบวนการประยุกต์ใช้หลักคิดเชิงพุทธ ในการดำเนินชีวิต อย่างรู้เท่าทันในสองประการสำคัญคือ (1) การรู้จักรับข้อมูลข่าวสารอย่าง รู้เท่าทันด้วยสติปัญญา และ (2) การรู้เท่าทันตนเองในการใช้ชีวิตอย่างประมาทตน ซึ่งใน เบื้องต้นลุงและป้ามีความเข้าใจและเห็นด้วยที่จะให้ความรู้เรื่องนี้กับเด็กๆ ในชมรมฯ

เมื่อมีการประชุมร่วมกับลุงป่าในครั้งที่ 2 (วันที่ 25 ตุลาคม 2548) โครงการฯ ได้กำหนดและนัดหมายวันที่สะดวกในการทำกิจกรรมและอธิบายถึงรายละเอียด เนื้อหาในวันที่จะทำกิจกรรม โดยกำหนดรูปแบบของกิจกรรมเป็น “การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ การ” ที่ให้เด็กได้รับความรู้จากวิทยากรเกี่ยวกับเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ การทำของเล่นพื้นบ้าน และการขี่จักรยาน

หลังจากประชุมกับลุงและป้าในครั้งที่ 2 ทางโครงการฯ ได้กลับมาเตรียม ความพร้อมและทำความเข้าใจร่วมกันในทีม โดยการประชุมเกี่ยวกับเนื้อหาที่จะใช้ในการจัด กิจกรรม การเลือกวิทยากรที่เหมาะสมกับเนื้อหา ตลอดจนการความพร้อมในเรื่องบทบาท หน้าที่ของเจ้าหน้าที่โครงการฯ แต่ละคน ดังที่ อภินันท์ ธรรมเสนา(2552) ได้สรุปไว้ว่า “ทาง โครงการฯ จะดูแลในส่วนของ การเชื่อมโยงเนื้อหาในการวิเคราะห์ให้เห็นมิติของการสื่อสาร ของสื่อจักรยานและของเล่นพื้นบ้าน ส่วนประเด็นเรื่องการรู้ทันสื่อเพื่อสุขภาพนั้น ในกิจกรรม ครั้งนี้ ดร. จิตติมา กตัญญู จะเป็นผู้รับผิดชอบโดยเน้นประเด็นเรื่องการสร้างพลังและศักยภาพ

ของเด็กและเยาวชน ส่วนคณะวิทยากรจากวัดหนองหล่มจะเป็นผู้ให้ความรู้เรื่องของเล่นพื้นบ้าน รวมทั้งกิจกรรมสันตนาการเพื่อความบันเทิง ซึ่งน่าสนใจที่สุดในกิจกรรมครั้งนี้ บทบาทของผู้ดำเนินกิจกรรมสันตนาการคือพระสงฆ์จากคณะวิทยากรจากวัดหนองหล่ม ในขณะที่นายแพทย์ชาติรี เจริญศิริ จะเป็นผู้ให้ความรู้เรื่องการสร้างเครือข่าย สำหรับชมรมอนุรักษ์จักรยานนั้น ลุงจันท์เป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับจักรยานทั้งการปั่นที่ถูกต้อง และกฎจราจรต่างๆ รวมถึงให้การสนับสนุนจักรยานที่จะใช้ในกิจกรรมด้วยสำหรับเด็กและเยาวชนที่มาจากเครือข่ายอื่นแล้วไม่มีจักรยาน รวมถึงเป็นผู้ประสานไปยังสถานที่ต่างๆ ที่จะปั่นจักรยานไป”

จากการเริ่มต้นการทำงานด้วยการ “ประชุมร่วมกัน” ระหว่างผู้จัดกิจกรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานภายนอกกับลุงป้าซึ่งเป็นผู้ทำงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชน สะท้อนให้เห็นว่า โครงการสื่อสร้างสรรค์สุขภาพเป็นหน่วยงานที่ใช้หลักของการสื่อสารในการทำงาน เนื่องจากการประชุมเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทางที่ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน กิจกรรมที่เกิดจากประชุมหลายครั้งทั้งภายในโครงการสื่อสร้างสรรค์สุขภาพเอง และการประชุมระหว่างโครงการฯ กับลุงป้าชมรมอนุรักษ์จักรยาน ทำให้เกิดกิจกรรมตามแผนงานและบรรลุวัตถุประสงค์ได้เป็นอย่างดี จึงอาจกล่าวได้ว่าในช่วงก่อนทำกิจกรรมนี้ลุงและป้าได้เรียนรู้กระบวนการทำงานของหน่วยงานภายนอกและได้ความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ

5.1.2 ช่วงระหว่างทำกิจกรรม

กิจกรรม“ค่ายปั่นจักรยานสร้างสรรค์ของเล่นพื้นบ้าน” จัดขึ้นระหว่างวันที่ 21 ม.ค. 2549 ณ วัดพระพุทธรูปท่าตึก อ.ป่าซาง จ.ลำพูน โดยมีการแบ่งกิจกรรมออกเป็นสองภาคหลักๆ คือ ภาคเนื้อหา และภาคปฏิบัติ

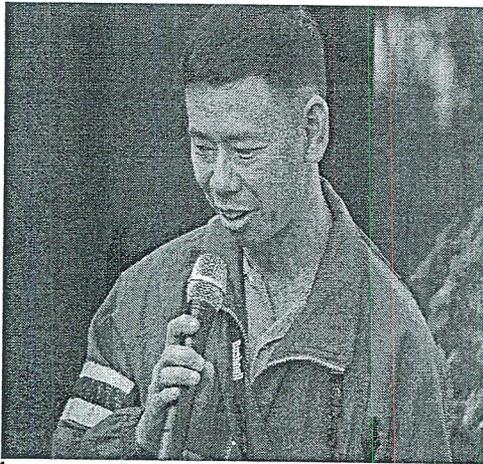

ภาพที่ 5.1 กิจกรรม "ค่ายปั้นจักรยานสร้างสรรค์ของเล่นพื้นบ้าน" ของโครงการสื่อสร้าง
สรรค์สุขภาพร่วมกับชมรมอนุรักษ์จักรยาน

ภาพที่ 5.2 กิจกรรมการละลายพฤติกรรมเพื่อให้เด็กแต่ละกลุ่มทำความรู้จักกัน

ในภาคเนื้อหานั้นเป็นกิจกรรมที่ให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับความหมายของสื่อ
คุณ ลักษณะของสื่อ และเรื่องการใช้เท่าทันสื่อ และเรื่องสุขภาพใน 4 มิติ ให้แก่เด็กๆ ที่เข้าร่วม
กิจกรรม จากนั้นจึงให้เด็กๆ ช่วยกันวิเคราะห์ว่าจักรยานและของเล่นพื้นบ้านมีคุณลักษณะ
อะไรบ้าง รวมถึงการให้ความรู้เรื่องการใช้จักรยานที่ถูกต้องโดยลุงจันทร์เป็นวิทยากรให้
ความรู้เกี่ยวกับการขึ้น-ลงจักรยานที่ถูกต้อง การปั่นจักรยานระยะทางไกล เป็นต้น

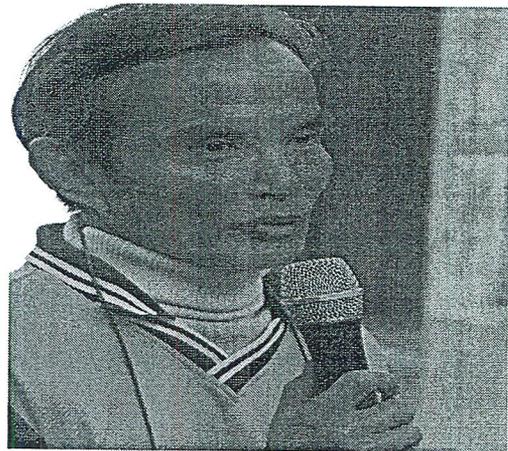
คุณหมอ ชาตรี เจริญศิริ
วิทยากรให้ความรู้เรื่องสุขภาพและการสร้างเครือข่าย

พระมหาดินเชิง และคณะ
วิทยากรผู้ดำเนินกิจกรรมสัมมนาการ

อาจารย์ อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ
หัวหน้าโครงการสื่อสารสร้างสรรค์สุขภาพ
แนะนำโครงการฯ และให้ความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ

ลุงจันท์ เขียวพันธุ์
วิทยากรให้ความรู้เรื่องการขี้จักรยาน

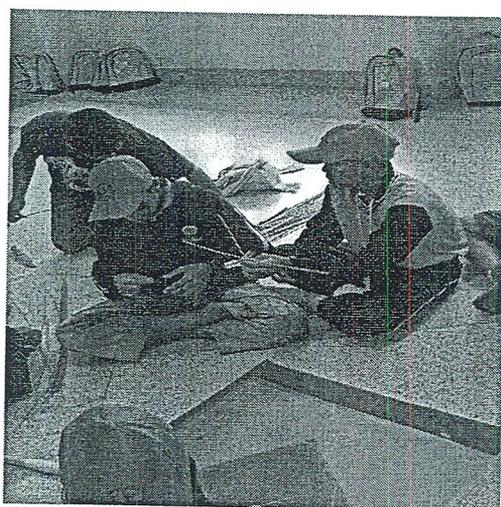
ภาพที่ 5.3 การให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ ของเล่นพื้นบ้าน การรู้เท่าทันสื่อ
และการขี้จักรยาน โดยวิทยากรในด้านต่างๆ

ส่วนในภาคปฏิบัตินั้นมีการประดิษฐ์ของเล่นคือว่าวและโคลมลอยซึ่งเป็น
ของเล่นของท้องถิ่นภาคเหนือ การประดิษฐ์ว่าวนั้นดำเนินการสอนโดยกลุ่มผู้สูงอายุจากชุมชน
หนองหล่ม และการประดิษฐ์โคลมลอยนั้นเป็นการสอนโดยพระสงฆ์ที่เป็นเครือข่ายของ
โครงการฯ จากนั้นในวันต่อมาจึงมีกิจกรรมปั่นจักรยานไปตามสถานที่ต่างๆ ได้แก่ วัดพระนอน

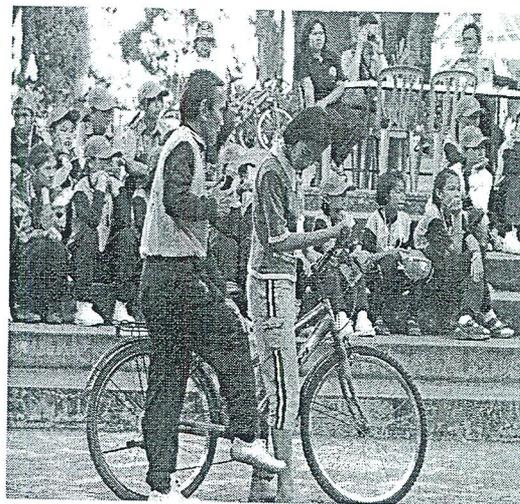
เพื่อฟังพระเทศน์และให้หลักธรรมคำสอนและไปชมสวนเกษตรของญี่ปุ่น (อภิรักษ์ ธรรมเสนา,
2552)

ภาพที่ 5.4 กิจกรรมการฝึกวิเคราะห์คุณลักษณะของสื่อของเล่นพื้นบ้านและสื่อจักรยาน
เพื่อการรู้เท่าทันก่อนไปปฏิบัติ

ฝึกทำของเล่นพื้นบ้าน

ฝึกขี่จักรยานอย่างถูกวิธี

ภาพที่ 5.5 กิจกรรมฝึกภาคปฏิบัติการทำของเล่นพื้นบ้านและฝึกขี่จักรยาน

อาจกล่าวได้ว่าในช่วงระหว่างทำกิจกรรมนี้ลุงจันท์และป้าพรรณได้เรียนรู้
เนื้อหาด้านการสื่อสาร รูปแบบการจัดกิจกรรมที่เป็นการผสมผสานทั้งภาคทฤษฎีและ
ภาคปฏิบัติ ตลอดจนการบริหารจัดการเด็กจำนวนมากในกระบวนการจัดกิจกรรม

5.1.3 ช่วงหลังกิจกรรม

หลังเสร็จสิ้นกิจกรรม โครงการ สสส. ได้มีการประเมินผลด้วยแบบสอบถาม และสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายถึงผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากการประเมินผลดังกล่าวแล้ว สำหรับในกิจกรรมค่ายปั่นจักรยานฯ ครั้งนี้ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในชุมชน ดังนั้นทางโครงการจึงมีการติดตามผลการเปลี่ยนแปลง ทั้งในเชิงแนวคิดและวิธีการทำงานของชมรมอนุรักษ์จักรยานภายหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ซึ่งพบว่า หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมแล้วนั้นลูจันท์และป่าพรรณ มีมุมมองในมิติของการสื่อสารมากขึ้น (เอกสารรายงานสรุปกิจกรรม ค่าย ปั่นจักรยานสรรค์สร้างของเล่นเพื่อสุขภาพ. โครงการสื่อสร้างสรรค์เพื่อสุขภาพ (AMH) วันที่ 21-22 มกราคม 2549)

“กิจกรรมค่ายปั่นจักรยานสรรค์สร้างของเล่นพื้นบ้าน” ดังกล่าวมา หากพิจารณาจากกรอบแนวคิดเรื่องการเสริมพลัง (Empowerment) อาจกล่าวได้ว่าทางโครงการ สสส. ได้เสริมพลังความสามารถทางการสื่อสารให้แก่ลูจันท์และป่าพรรณ โดยให้ความรู้ในเรื่องสื่อและการรู้เท่าทันสื่อ เรื่องสุขภาพในมิติของสร้างน่าซ่อม ขณะเดียวกันทางชมรมอนุรักษ์จักรยานก็ได้เสริมพลังความรู้ในส่วนที่ทางโครงการ สสส. ยังไม่มีหรือมีเพียงบางส่วน เช่น ความรู้เกี่ยวกับการทำงานกับเด็ก ความรู้เรื่องสุขภาพผ่านการขี่จักรยาน เป็นต้น การเสริมพลังดังกล่าวจึงมีมิติของ “การเป็นทั้งผู้รับและผู้ให้” นั่นเอง

5.2 กิจกรรมรณรงค์ “ปีใหม่เมืองม่วนอกม่วนใจ๋ ถนนปลอดภัย ร่วมกันงดเหล้า”

กิจกรรมที่สองที่โครงการ สสส. มีโอกาสได้ร่วมงานกับลูจันท์และป่าพรรณ คือ การรณรงค์ “ปีใหม่เมืองม่วนอกม่วนใจ๋ ถนนปลอดภัย ร่วมกันงดเหล้า” เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม “สงกรานต์นี้...ไม่มีแอลกอฮอล์” ซึ่งโครงการการสื่อสารเพื่อสุขภาพ(C4H) เป็นผู้จัดขึ้นตามนโยบายของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ได้กำหนดเป็นนโยบายทั่วประเทศให้มีการรณรงค์งดเหล้าในช่วงสงกรานต์ กิจกรรมครั้งนี้จึงเป็นกิจกรรมขนาดใหญ่ ที่ประกอบด้วยหลายองค์กรหลายภาคส่วนที่เป็นเครือข่ายพันธมิตร ร่วมกันจัดขึ้น

โดยในส่วนที่โครงการ สสสส. รับผิดชอบร่วมกับชมรมอนุรักษ์จักรยานนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ดำเนินการพร้อมๆ กับกิจกรรมอื่นๆ โครงการฯ ได้ประสานกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน ผู้ใหญ่บ้าน 8 หมู่บ้านในตำบลบ้านเรือน และ ชมรมอนุรักษ์จักรยาน เพื่อจัดกิจกรรมปั่นจักรยานรณรงค์การงดเหล้าในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ดังนั้นงานกิจกรรมครั้งนี้โครงการ สสสส. มีบทบาทเป็นเจ้าภาพที่เป็นผู้ออกลงทุนทรัพย์ ส่วนลุงป้าและชมรมอนุรักษ์จักรยานมีบทบาทเป็นเจ้าภาพผู้ดำเนินกิจกรรมหรือผู้ลงแรง ดังนั้นเมื่อประชุมกันภายในโครงการกันแล้วได้กำหนดแผนงานและวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ ได้แก่

- (1) เพื่อปลูกพลังสร้างกระแสการงดดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของประชาชนในเขตพื้นที่ อบต.บ้านเรือน
- (2) เพื่อสร้างจิตสำนึกในกลุ่มเยาวชน ประชาชน และชุมชนท้องถิ่น ให้ตระหนักถึงพิษภัยและผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และลดปัญหาที่เกิดจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในเขตพื้นที่ อบต.บ้านเรือน
- (3) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของภาคีเครือข่ายให้สามารถนำสื่อที่มีอยู่แล้วในชุมชนมาใช้ในการสร้างเสริมสุขภาพของชุมชน

เมื่อทำการวิเคราะห์การเสริมพลังความสามารถทางการสื่อสาร โครงการ สสสส. ได้ดำเนินกิจกรรมใน 3 ช่วง ดังนี้

5.2.1 ช่วงก่อนทำกิจกรรม

โครงการฯ ได้ประชุมร่วมกับลุงและป้า เพื่ออธิบายให้ทราบถึงที่มาของกิจกรรมนี้ให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรมครั้งนี้ก่อนที่ลุงจันทร์และป้าพรรณจะเป็นแกนนำลงไปประสานกับชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมต่อไป สำหรับกิจกรรมในครั้งที่สองนี้ชมรมอนุรักษ์จักรยานมีบทบาทที่แตกต่างไปจากการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งแรก สำหรับกิจกรรมครั้งแรกชมรมอนุรักษ์จักรยานมีบทบาทในฐานะกลุ่มเป้าหมายที่ทางโครงการต้องการเสริมพลังความรู้ให้ ส่วนครั้งที่สองนี้ ผู้สูงอายุและชมรมอนุรักษ์จักรยานมีบทบาทเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมเอง ตั้งแต่ในระดับการออกแบบกิจกรรม จึงมีบทบาทเป็นเจ้าภาพร่วม และโครงการ สสสส. มีบทบาทเป็นทั้งเจ้าภาพร่วม พี่เลี้ยง ผู้สนับสนุนด้านทุนทรัพย์ และร่วมให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบเนื้อหาการจัดกิจกรรม

การที่ชมรมอนุรักษ์จักรยานสามารถเข้าใจประเด็นรณรงค์ของโครงการฯ ในเรื่องการใช้สื่อของชุมชนได้นั้น เป็นผลมาจากลุงและป้าได้ผ่านการร่วมกิจกรรมกับทาง

โครงการฯ มาแล้วในกิจกรรมครั้งแรก หรือ “ค่ายปั่นจักรยานและสรรค์สร้างของเล่นเพื่อสุขภาพ” โดยในกิจกรรมครั้งนั้นทางโครงการฯ ได้ขยายกรอบความคิดเรื่องสื่อกับสุขภาพให้แก่ทางชมรมฯ ซึ่งกิจกรรมนี้ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าทางชมรมฯ มีความเข้าใจในแนวคิดเรื่องสื่อและสุขภาพของทางโครงการฯ เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตามในช่วงแรกที่ทางลุงและป้าไปประสานงานกับชุมชน ลุงและป้าได้ร้องขอให้ทางโครงการฯ สสส. เข้าไปอธิบายให้กับกลุ่มผู้นำในชุมชนด้วย ทั้งนี้เพราะลุงจันทร์และป้าพรรณมีความเห็นว่าการที่โครงการฯ สสส. ไปอธิบายเองจะมีความชัดเจนในเนื้อหาและมีความน่าเชื่อถือต่อกลุ่มผู้นำชุมชนมากขึ้น ทางคณะทำงานของโครงการฯ ได้ไปประชุมร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชนเพื่อวางแผนร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมครั้งนี้ด้วย ถือได้ว่าเป็นการร่วมทำงานร่วมกับชุมชนในรูปแบบของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

อาจกล่าวได้ว่าในช่วงก่อนจัดกิจกรรมนี้ทางโครงการฯ สสส. ได้ช่วยเสริมความมั่นใจให้ลุงป้าในการดำเนินบทบาทของแกนนำในการดำเนินกิจกรรมชุมชน หรือในฐานะ “ผู้ส่งสาร” ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ของลุงและป้า เนื่องจากที่ผ่านมาลุงและป้าร่วมงานกับหน่วยงานอื่นมักต้องรับฟังและปฏิบัติตามที่หน่วยงานภายนอกกำหนด เมื่อได้ร่วมกิจกรรมในครั้งนี้โครงการฯ สสส. ได้อธิบายถึงบทบาทหน้าที่ของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ตลอดจนการสลับบทบาทหน้าที่ของผู้ส่งและผู้รับได้ เพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของกิจกรรม เนื่องจากโครงการฯ สสส. เห็นว่าลุงและป้าเป็นเจ้าของพื้นที่กิจกรรมจึงมีความเข้าใจบริบทชุมชนได้ดีกว่าโครงการฯ ที่เป็นหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ลุงและป้าได้เรียนรู้ในเรื่องการติดต่อประสานงานกับเครือข่ายอื่นๆ ในการดำเนินกิจกรรมขนาดใหญ่

5.2.2 ช่วงทำกิจกรรม

กิจกรรมนี้จัดระหว่างวันที่ 4 - 16 เมษายน 2549 โดยแยกพื้นที่จัดกิจกรรมเป็นสองส่วน ได้แก่

- (1) พื้นที่หลักคือหมู่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้านในเขตกองขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) บ้านเรื่อน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
- (2) พื้นที่รองคือเขตเทศบาลเมืองป่าซาง อ.ป่าซาง จ.เชียงใหม่

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมปั่นจักรยานเพื่อรณรงค์การงดเหล้าในช่วงเทศกาลสงกรานต์ครั้งนี้มีจำนวนโดยประมาณกว่า 3,000 คน โดย *กลุ่มเป้าหมายหลัก*

ประกอบด้วย กลุ่มเยาวชนชมรมหนุ้รักจักรยานจำนวน 57 คน ชาวบ้านในตำบลบ้านเรือนที่เข้าร่วมปั่นจักรยานจำนวน 73 คน ชาวบ้านนอกเขตตำบลบ้านเรือนที่สนใจเข้าร่วมปั่นจักรยาน จำนวน 45 คน กลุ่มผู้สูงอายุในเขตตำบลบ้านเรือน จำนวน 153 คน ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน อบต. อสม. จำนวน 54 คน *กลุ่มเป้าหมายรอง* ประกอบด้วย กลุ่มชาวบ้านที่อยู่ตลอดเส้นทางปั่นจักรยาน ประมาณ 2,500 คน กลุ่มข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรอำเภอป่าซาง จำนวน 27 คน และ กลุ่มข้าราชการอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน จำนวน 32 คน

ดังแสดงด้วยภาพกิจกรรมต่อไปนี้

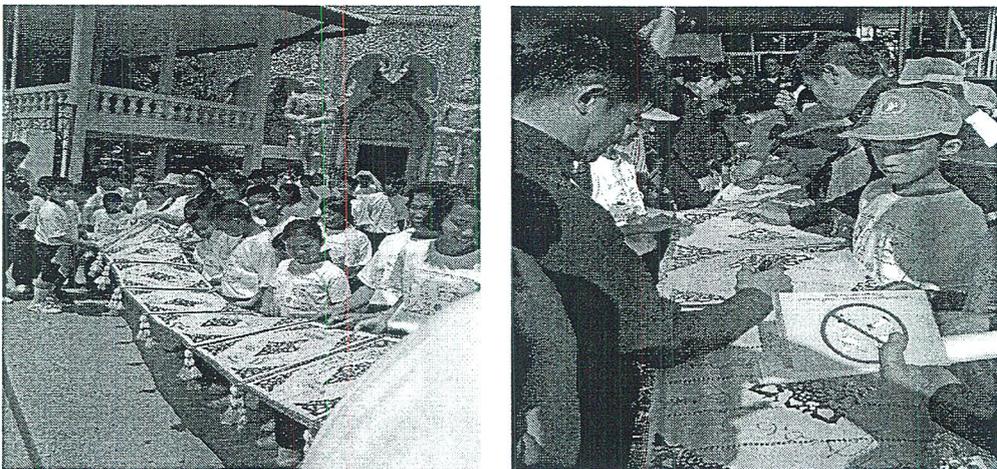
ภาพที่ 5.6 กิจกรรมการปั่นจักรยานรณรงค์งดเหล้าช่วงสงกรานต์

กิจกรรมครั้งนี้เป็นกิจกรรมรณรงค์ให้คนในชุมชนตระหนักถึงพิษภัยจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยใช้กิจกรรมปั่นจักรยานซึ่งเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่แล้วในชุมชน เป็นเครื่องมือในการรณรงค์สร้างกระแสการงดดื่มเหล้าผ่านกิจกรรมประเพณีของชุมชน รวมระยะเวลา 12 วัน ดังนั้นจึงมีการแบ่งกิจกรรมเป็นกิจกรรมหลักและกิจกรรมรอง ดังนี้

กิจกรรมหลักคือการปั่นจักรยานรณรงค์งดเหล้า จัดขึ้นระหว่างวันที่ 5 ถึงวันที่ 14 เมษายน 2549 โดยรวมพลังเครือข่ายจักรยานในเขตพื้นที่อบต.บ้านเรือน ร่วมปั่นจักรยานรณรงค์งดเหล้าในช่วงสงกรานต์ โดยปั่นจักรยานไปตามถนนสายหลักในชุมชนผ่านหมู่บ้านกว่า 20 หมู่บ้าน ระยะทางประมาณ 33 กิโลเมตร โดยแวะตั้งจุดรณรงค์ในเขตชุมชน

5 จุด ได้แก่ ตลาดป่าซาง ตลาดสังขะน้อย ตลาดสบทา สถานีตำรวจภูธรอำเภอป่าซาง ที่ว่าการอำเภอป่าซาง เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่เรื่องพิษภัยและผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนในพื้นที่งดหรือลดการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ และแจกลีขอรณรงค์ประเภทแผ่นพับและสติ๊กเกอร์ให้ชาวบ้านในชุมชนร่วมลงชื่อปฏิญาณงดเหล้าวันสงกรานต์ในตุงสีชาว

นอกจากนี้มีการจัดกิจกรรมฟิงเทศน์ถึงพิษภัยของเหล้าจากผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว และร่วมกันลงนามปฏิญาณงดเหล้าในวันสงกรานต์บนตุง และร่วมถวายตุงตามประเพณีล้านนา เพื่อนำไปแขวนไว้เป็นสัญลักษณ์ของการประกาศเจตนารมณ์งดเหล้าช่วงสงกรานต์บริเวณประตูทางเข้าวัดพร้อมกับการปล่อยโคมลอยในวันที่ 15 เมษายน 2549 กิจกรรมสงน้ำพระและรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในวันที่ 16 เมษายน 2549 โดยสมาชิกจากชมรมอนุรักษ์จักรยาน ร่วมกับ อบต.บ้านเรือนจัดกิจกรรมสงน้ำพระสงฆ์ และรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในชุมชนแบบประเพณีล้านนา

ภาพที่ 5.7 กิจกรรมวันสงกรานต์และการแจกลีขอรณรงค์งดเหล้า

ภาพที่ 5.8 กิจกรรมรณรงค์งดเหล้าช่วงสงกรานต์ที่แพร่อยู่ในประเพณีสงกรานต์และการรดน้ำดำหัว

กิจกรรมครั้งนี้ นับเป็นครั้งแรกที่ทุกหมู่บ้านในเขต อบต.บ้านเรือนได้ร่วมกันจัดงานสงกรานต์ร่วมกัน จากที่ทุกปีจะแยกจัดตามหมู่บ้านของตนเอง จึงถือว่ากิจกรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างหมู่บ้านต่างๆ เป็นการสร้างความสามัคคีในชุมชน จึงนับว่าโครงการ สสสส. ในฐานะหน่วยงานภายนอกได้เข้าไปมีบทบาทช่วยเสริมพลังเครือข่ายในชุมชนนอกเหนือจากการเสริมพลังความรู้ด้านการสื่อสารให้กับลุงและป้าด้วย และหากพิจารณาด้วยแนวคิดเรื่องทุน ของ บุรดิเยอ จะพบว่ากิจกรรมครั้งนี้ส่งผลลงจันท์และป่าพรณมีทุนวัฒนธรรม ทุนสัญลักษณ์ และทุนสังคม เพิ่มขึ้นอีกจากการเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดกิจกรรม

5.2.3 ช่วงหลังทำกิจกรรม

หลังทำกิจกรรมทางโครงการ สสสส. ได้ทำการประเมินผลการดำเนินงานซึ่งมีการทำแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านต่างๆ โดยโครงการ สสสส. ได้มอบหมายให้เด็กสมาชิกชมรมอนุรักษ์จักรยานทำการเก็บแบบสอบถาม ซึ่งทำให้เด็กได้เรียนรู้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากนี้ก่อนมอบหมายงานนี้ทางโครงการฯ ได้อธิบายทำความเข้าใจกับลุงและป้าในเรื่องความสำคัญของการประเมินผลกิจกรรม จึงเป็นการเสริมความรู้ให้ลุงและป้าในเรื่องนี้ด้วย

กิจกรรมดังกล่าวข้างต้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่าโครงการ สสสส. ได้เสริมพลังความรู้ด้านการสื่อสารให้ผู้สูงอายุใน 3 เรื่อง ดังนี้

1) บทบาทของผู้ส่งสารและผู้รับสาร จากกิจกรรมดังกล่าวทางโครงการ สสสส. ได้เสริมความรู้ให้ลุงจันท์และป้าพรรณในเรื่องบทบาทหน้าที่ของผู้ส่งสารและผู้รับสาร และบทบาทผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถสลับกันได้ โดยในกิจกรรมครั้งแรกทางโครงการ สสสส. เป็นผู้จัดและทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร ขณะที่ลุงจันท์และป้าพรรณเป็นผู้รับสารที่เข้าร่วมกิจกรรม ในครั้งนี้เมื่อลุงและป้าเป็นเสมือนผู้จัดเองก็จะมีบทบาทเป็นผู้ส่งสารซึ่งได้อธิบายทำความเข้าใจในประเด็นนี้กับลุงป้าตั้งแต่ก่อนเริ่มกิจกรรมจนกระทั่งกิจกรรมเสร็จสิ้น ส่งผลให้ลุงและป้าและเด็กในชมรมอนุรักษ์จักรยานได้รับความรู้ถึงบทบาทหน้าที่ด้านการสื่อสารทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสาร

2) ความสำคัญและพลังของสื่อชุมชน กิจกรรมรณรงค์ดังกล่าวในครั้งนี้โครงการ สสสส. ต้องการชี้ให้ผู้สูงอายุในงานวิจัยนี้เห็นความสำคัญและศักยภาพของสื่อที่มีในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อวัตถุต่างๆ

3) กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและพลังของการทำงานร่วมกันแบบเครือข่าย จากกิจกรรมครั้งนี้โครงการ สสสส. ได้เสริมพลังความสามารถทางการสื่อสารให้ลุงจันท์และป้าพรรณ ในเรื่องกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมซึ่งลุงจันท์และป้าพรรณได้เรียนรู้ตั้งแต่มีการร่วมประชุมออกแบบกิจกรรมร่วมกัน เพราะกิจกรรมครั้งนี้ทุกภาคส่วนในชุมชนต่างเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนับตั้งแต่กลุ่มผู้นำชุมชน พระ และประชาชนทั้งไปหนึ่งการทำงานแบบมีส่วนร่วมนี้ทางโครงการ สสสส. ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยแก้ปัญหาซึ่งนับว่าเป็นการทำงานแบบเคียงบ่าเคียงไหล่ร่วมไปกับชุมชน และผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมครั้งนี้ส่งผลให้ลุงและป้าได้เห็นถึงพลังของการทำงานร่วมกันของเครือข่าย ซึ่งต้องมีการวางแผนงานหรือการเตรียมความคิดของเครือข่ายให้เกิดความเข้าใจร่วมกันส่งผลต่อความสำเร็จของกิจกรรมได้เป็นอย่างดี

5.3 ค่ายเยาวชน “รู้ทันตนเอง รู้เก่งใช้สื่อ”

กิจกรรมค่ายเยาวชน “รู้ทันตนเอง รู้เก่งใช้สื่อ” นี้ เป็นกิจกรรมที่ 3 ที่ทางโครงการ สสสส. ได้มีโอกาสเสริมพลังความสามารถทางการสื่อสารให้กับผู้สูงอายุในงานวิจัยนี้ ซึ่งเป็นกิจกรรมสุดท้ายของโครงการ สสสส. ก่อนหมดสัญญาทุน ดังนั้นโครงการฯ จึงได้วางแผนกิจกรรมที่เป็นการรวมเครือข่ายภาคีด้านสื่อและด้านสุขภาพที่เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนทั้งหมดที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโครงการ สสสส. และจากเครือข่ายโครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข (สพส.) ซึ่งเป็นโครงการย่อยโครงการหนึ่งในโครงการการสื่อสารเพื่อสุขภาพ

เช่นเดียวกันกับโครงการ สสสส. เมื่อกำหนดเป้าหมายชัดเจนแล้ว โครงการ สสสส. ได้จัดประชุมภายในทีมงานเพื่อวางแผนและกำหนดทิศทางของกิจกรรม ดังนี้

5.3.1 ช่วงก่อนทำกิจกรรม

เริ่มต้นจากโครงการฯ ได้ทำการสำรวจเครือข่ายที่เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนของทั้งสองโครงการ พบว่ามีกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เป็นเครือข่ายของ สพส. เคยเข้าร่วมอบรมกับโครงการ สสสส. อยู่จำนวนหนึ่ง โดยเคยเข้าร่วมกิจกรรมค่ายเยาวชนของโครงการ สสสส. 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมค่ายปั่นจักรยานฯ ที่จังหวัดลำพูน และกิจกรรมผลิตสื่อวีดิทัศน์ฯ ที่จังหวัดศรีสะเกษ

เมื่อที่ประชุมเห็นพ้องกันให้จัดค่ายเยาวชน “รู้ทันตนเอง รู้เก่งใช้สื่อ” เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเด็กจากสองโครงการฯ โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับสื่อพื้นบ้านและสื่อใหม่ เนื่องจากกิจกรรมส่วนใหญ่ของโครงการ สสสส. จะเน้นไปที่กระบวนการเรียนรู้และผลิตสื่อสมัยใหม่ ขณะที่เด็กและเยาวชนเครือข่ายของสื่อพื้นบ้านก็จะได้มีโอกาสมาเรียนรู้และทำความเข้าใจกับสื่อสมัยใหม่ เพื่อที่จะวิเคราะห์และนำเอาความรู้เกี่ยวกับสื่อสมัยใหม่ไปประยุกต์ใช้กับสื่อพื้นบ้านได้ ดังนั้นกิจกรรมครั้งนี้จึงมีการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่ม

เนื่องจากกิจกรรมครั้งนี้เป็นกิจกรรมขนาดใหญ่ และมีการทำงานร่วมกันหน่วยงานต่างๆ ที่เป็นเครือข่ายของทั้งสองโครงการ โครงการ สสสส. ได้มีการประชุมภายในโครงการและประชุมร่วมกันระหว่างสองโครงการหลายครั้งเพื่อเตรียมความพร้อมคณะทำงานและร่วมออกแบบกิจกรรมเพื่อให้กิจกรรมนั้นสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายของแต่ละโครงการ กำหนดทีมวิทยากรหลักของแต่ละประเด็นสื่อในกิจกรรมค่ายครั้งนี้ คือ สื่อการแสดง สื่อวิทยุชุมชน และสื่อสิ่งพิมพ์ การประสานเครือข่ายเด็กและเยาวชนที่จะเข้าร่วมโครงการ ให้แต่ละโครงการทั้งโครงการ สพส. และโครงการ สสสส. ทำการคัดเลือกเด็กเข้าร่วมโครงการเอง โดยได้กำหนดให้เป็นกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป และต้องมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมค่ายกับแต่ละโครงการมาแล้ว ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ด้านหนึ่งจึงมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นสื่อและแนวคิดของแต่ละโครงการอยู่แล้ว ซึ่งการเลือกกลุ่มเป้าหมายในลักษณะนี้ก็เพื่อที่จะให้กลุ่มเป้าหมายของแต่ละโครงการนั้นได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน โดยชมรมอนุรักษ์จักรยานเป็นกลุ่มเป้าหมายหนึ่งที่ทาง

โครงการ สสส. เลือกลงให้เข้าร่วมกิจกรรม โดยลุงจันทร์และเด็กๆ ในชมรมหนูรักจักรยานมีบทบาทเป็น “ผู้รับสาร” ในกิจกรรมครั้งนี้

เมื่อทำการติดต่อประสานกับลุงจันทร์และป้าพรรณ โครงการ สสส. ได้อธิบายวัตถุประสงค์ รูปแบบและเนื้อหาของกิจกรรม ให้ลุงและป้าทราบ ตลอดจนได้อธิบายว่าบทบาทของลุงป้าและเด็กๆ ชมรมหนูรักจักรยานในครั้งนี้คือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมหรือมีฐานะเป็นผู้รับสาร ซึ่งทางลุงและป้ามีความยินดีอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการให้โอกาสเด็กในชมรมหนูรักจักรยานได้รับความรู้เรื่องสื่อประเภทต่างๆ และได้พบเพื่อนใหม่

5.3.2 ช่วงระหว่างทำกิจกรรม

เนื่องจากกิจกรรมครั้งนี้เป็นกิจกรรมค่ายเยาวชนขนาดใหญ่ ที่ให้เครือข่ายเยาวชนจากโครงการย่อยทั้ง 2 โครงการเข้าค่ายอบรมภายใต้แนวคิด “รู้ทันตนเอง รู้เก่งใช้สื่อ” โดยเน้นให้เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมแล้วสามารถปรับประยุกต์ความรู้เรื่องการเลือกใช้สื่อในชุมชนของตนเองมาสร้างเสริมสุขภาวะได้ สำหรับกิจกรรมของการอบรมครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิด “รู้ทันตนเอง รู้เก่งใช้สื่อ” คือ

ส่วนแรก เป็นกิจกรรมรู้ทันตนเอง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดเพื่อปูพื้นฐานด้านแนวคิดหลักของค่ายครั้งนี้ให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เข้าใจในหลักการและแนวคิดของค่าย โดยเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในวันแรกของการเปิดค่ายคือวันที่ 15 ตุลาคม 2549 ใช้ลักษณะการจัดคือแบ่งเยาวชนออกเป็นกลุ่มย่อย 3 กลุ่มและให้เวียนกับเข้าเรียนในแต่ละฐาน โดยมีเนื้อหาหลักอยู่ 3 ประเด็น คือ

(1) ประเด็นเรื่องสุขภาพ เน้นการสร้าง ความเข้าใจเรื่องสุขภาพแนวใหม่แบบสร้างนำซ่อม และมีติสุขภาพะทั้ง 4 เพื่อสร้างความเข้าใจให้เยาวชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสุขภาพตามแนวคิดของสสส. ให้ดียิ่งขึ้น โดยวิทยากรใน ส่วนนี้ได้แก่ นพ. ชาตรี เจริญศิริ

(2) ประเด็นเรื่องสื่อและสาร เน้นทำความเข้าใจเรื่องกระบวนการสื่อสารทั้งระบบ เพื่อให้เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้เรื่อง “สื่อ” ในความหมายที่กว้างขึ้นครอบคลุมสื่อเล็กๆ ในชุมชนของเยาวชน เพื่อให้เยาวชนสามารถเลือกหยิบเอาสื่อในชุมชนมาสร้างเสริมสุขภาวะในชุมชนได้ รวมถึงสร้างความเข้าใจแนวคิดเรื่อง “รู้ทันตนเอง รู้เก่งใช้สื่อ” แก่เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการด้วย โดยมีอาจารย์ อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ เป็นวิทยากร

(3) ประเด็นเรื่องรู้ทันตนเอง เน้นสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้ทันตนเองตามแนวพุทธ เพื่อให้เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการได้มีความตระหนักรู้ถึงข้อเด่นและข้อจำกัดของตนเองก่อนที่จะทำงานร่วมกับชุมชน ทั้งนี้การสร้างความรู้เรื่องการรู้เท่าทันตนเองนี้ยังเป็นการเตรียมความคิดและความรู้ในการวิเคราะห์วิจารณ์ปัญหาต่างๆ ให้แก่เยาวชนอีกด้วย อันเป็นแนวทางการทำงานกับเด็กภายใต้แนวคิดที่ว่า “เตรียมมากกว่าป้องกัน” ซึ่งเป็นแนวคิดของโครงการในการทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก ในส่วนนี้ พระอมรมิตร คัมภีร์ธัมโม เป็นวิทยากร

ส่วนที่ 2 เป็นกิจกรรมรู้געงใช้สื่อ/สาร กิจกรรมในส่วนนี้เป็นกิจกรรมที่เน้นพัฒนาให้เยาวชน มีความสามารถเอาความรู้พื้นฐานที่ได้จากการอบรมในวันแรกมาประยุกต์ใช้กับสื่อต่างๆ ที่จัดอบรมในค่ายครั้งนี้ โดยในการอบรมผลิตสื่อ นั้นจะเน้นไปที่การวิเคราะห์ให้เห็นถึงข้อเด่นและข้อจำกัดของสื่อแต่ละชนิด รวมถึงการคัดเลือกเนื้อหาสารเพื่อให้สามารถเลือกใช้สื่อให้ตอบสนองกับความต้องการของชุมชนได้ โดยเน้นให้เด็กแสวงหาสารจากในชุมชนของตนเองเพื่อมาผลิตเป็นสื่อในรูปแบบต่างๆ สำหรับรูปแบบกิจกรรมในส่วนที่สองนี้ จะจัดในลักษณะแบ่งกลุ่มเด็กเป็น 3 กลุ่มย่อย และให้เวียนกันเรียนสื่อละ 1 วัน ระหว่างวันที่ 16 – 18 ตุลาคม 2549 โดยมีการเปิดอบรมสื่อ 3 ประเภทดังนี้

- 1) สื่อวิทยุชุมชน โดย คุณฉัตรชัย เชื้อรามัญ และทีมวิทยากรจาก ขบวนการตาต๊อบประรด
- 2) สื่อสิ่งพิมพ์ โดย อาจารย์ศรัทธา โรจนสุพจน์ และทีมวิทยากรจาก มหาวิทยาลัยพายัพ
- 3) สื่อการแสดง โดย อาจารย์ศศิสวัสดิ์ จิตรธานีชกุล และทีมวิทยากรจาก มหาวิทยาลัยรังสิต

ส่วนที่สาม เป็นกิจกรรมฝึกปฏิบัติ คือ เป็นกิจกรรมที่เน้นให้เยาวชนเอาความรู้ที่ได้จากการอบรมทั้งสี่วัน มาทดลองจัดกิจกรรมเพื่อรณรงค์เรื่องสุขภาพด้วยตนเอง โดยกำหนดให้เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมประชุมวางแผนและออกแบบกิจกรรมด้วยตัวเอง

นอกจากกิจกรรมหลักทั้งสามส่วนแล้วยังมีกิจกรรมย่อยอีก 2 กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เยาวชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เลือกเรียนรู้ด้วยตนเอง และแสดงออก ได้แก่ กิจกรรมตลาดนัดสื่อสุขภาพ เป็นกิจกรรมที่โอกาสให้แต่ละภาคีที่เข้าร่วมเปิดซุ้มสาธิตและ

สอนการผลิตสื่อของตนเอง ในช่วงเย็นของวันที่ 15 - 16 ตุลาคม 2549 โดยเน้นไปที่สื่อ
พื้นบ้าน โดยเปิดสอนผลิตสื่อต่างๆ ดังนี้

1. การทำโคลมลอย จากภาคีโครงการสื่อสร้างสรรค์สุขภาพ
2. การประดิษฐ์โคลมประดับ จากภาคีโครงการสืบสานสื่อพื้นบ้านเพื่อสุขภาพ
3. การร้อยลูกปัดทำกำไล จากภาคีโครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข
4. การร้อยลูกปัดโนราและสาธิตการทำเทริด จากภาคีโครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข
5. การแทงหยวก จากภาคีโครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข
6. การทำหมวกก๊วยไฉ่ย จากภาคีโครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข
7. การทำขนมพื้นบ้านภาคใต้ จากภาคีโครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข

ช่วงกิจกรรมตลาดนัดสื่อสุขภาพนี้ เด็กและเยาวชนได้เลือกเรียนรู้สื่อที่ตน
สนใจ ขณะที่คณะครูและผู้ปกครองเองก็ได้มีโอกาสเข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วย ส่วน
อีกกิจกรรมหนึ่งคือกิจกรรมภาคบันเทิงที่เปิดพื้นที่การแสดงให้แก่ละภาคีได้แสดงศิลปะ
พื้นบ้านประจำท้องถิ่นของตนเองในช่วงค่ำ โดยให้แต่ละภาคีนำเสนอการแสดงของแต่ละภาคี
หมุนเวียนกันเป็นประจำทุกคืนระหว่างคืนวันที่ 15 - 18 ตุลาคม 49 เช่น ลิเกฮูลู การแสดงไม้
ไผ่กระทบพื้นของกลุ่มอาซา เป็นต้น

จากรูปแบบกิจกรรมดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าโครงการ สสส. ได้เสริม
ความรู้ให้กับลุงจันท์และป้าพรรณจากการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ เนื่องจากได้เห็นการจัดกิจกรรม
ที่หลากหลาย การแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเด็กกลุ่มต่างๆ ที่มีความชำนาญสื่อการแสดงแต่
ละประเภท เช่น เด็กจากโครงการโนรามาลงตีกลองสะบัดชัย หรือเด็กที่ตีกลองสะบัดชัยไป
ตีกลองโนรา เป็นต้น และในบางช่วงเองก็มีการประชันเสียงกลองกันด้วย รวมถึงมีการหยิบ
ยืมเครื่องดนตรีของอีกฝ่ายไปใช้ในการแสดงของอีกฝ่ายหนึ่งด้วย เช่น ร้านกโตขอยืมกลอง
จากโครงการโนราไปประกอบจังหวะนกโต เป็นต้น เยาวชนจากภาคเหนือเรียนรู้การทำขนม
ท้องถิ่นภาคใต้ เด็กได้เอาโคลมลอยที่ตนเองทำเองไปปล่อยที่บ้านของตนเองในช่วงลอยกระทง
เด็กในเมืองได้เรียนรู้การจักสาน เป็นต้น

5.3.3 ช่วงหลังกิจกรรม กิจกรรมครั้งนี้ได้มีการประเมินผลการทำงานภาย
หลังจากกิจกรรมเสร็จสิ้น ผลการประเมินพบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจ
ในประเด็นเรื่องสื่อ กระบวนการสื่อสาร และเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพทั้งสิ้น โดยประเมินได้
วันสุดท้ายของกิจกรรมที่เด็กสามารถออกมาอธิบายแนวคิดต่างๆ ได้เป็นอย่างดี และผลอีก

ประการหนึ่ง คือ เกิดเครือข่ายเด็กและเยาวชนที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสื่อกับสุขภาพในระดับจังหวัดและระดับภาค นอกจากนี้เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม มีความสามารถวิเคราะห์ปัญหาในชุมชน และปรับเอาแนวคิดเรื่องการสื่อสารเพื่อสุขภาพเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาสุขภาพทั้ง 4 มิติของชุมชนได้ โดยสามารถเห็นได้จากการสังเกตจากเหตุการณ์ต่างๆ ในค่ายซึ่งเป็นเสมือนหนึ่งชุมชน เด็กและเยาวชนสามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนด้วยตัวเองได้ในระดับหนึ่ง เช่น กรณีที่บางกลุ่มมีปัญหาภายในกลุ่มเราจะเห็นกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาภายในกลุ่มตนเอง และใช้วิธีการทางการสื่อสารเข้ามาแก้ปัญหา กลุ่ม เช่น จะเห็นว่าในการประชุมของแต่ละกลุ่มนั้นจะมีการวิเคราะห์ว่าเกิดอะไรขึ้นในกลุ่มของตนเอง และใช้รูปแบบการประชุมซึ่งเป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งในการแก้ปัญหา (อภิวัฒน์ ธรรมเสนา, 2552)

กิจกรรมดังกล่าวข้างต้นลุงจันท์และป้าพรรณได้เรียนรู้กระบวนการทำงานกับเด็กจำนวนมาก ซึ่งโครงการได้พยายามทำให้เห็นถึงกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมตลอดทั้งกิจกรรม และในทุกกระบวนการของกิจกรรมเป็นการฝึกให้เด็กๆ ซึ่งมักมีบทบาทเป็นผู้รับสารได้มีโอกาสเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ส่งสาร โดยทำการผลิตสื่อต่างๆ ด้วยตนเอง

จากข้อมูลและการวิเคราะห์ทั้งหมดในบทนี้ แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมต่างๆ ที่เครือข่ายหน่วยงานภายนอกคือ โครงการสื่อสร้างสรรค์สุขภาพ (สสส./สื่อ) ได้กระทำร่วมกับลุงจันท์และป้าพรรณ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ใช้กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ดังนั้นทั้งสองฝ่าย คือลุงจันท์และป้าพรรณ และโครงการ สสส. จึงได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นับว่าเป็นการเสริมศักยภาพด้วยกันทั้งสองฝ่าย ขณะเดียวกันผู้เข้าร่วมกิจกรรมหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ (stakeholders) ก็ได้ประโยชน์ด้านความรู้แตกต่างกันไป โดยลุงจันท์และป้าพรรณได้รับการเสริมศักยภาพด้านการสื่อสารเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันโครงการ สสส. เองก็ได้รับความรู้และประสบการณ์การทำงานกับเด็กจากผู้สูงอายุทั้งสองเช่นกัน เนื่องจากโครงการ สสส. มีความรู้ด้านการสื่อสารและด้านสุขภาพในระดับหนึ่ง และขาดความรู้เรื่องการจัดการยา ส่วนวิทยากรแต่ละคนต่างมีความรู้เฉพาะในบางเรื่อง เช่น คุณหมอชาติรี มีความรู้ด้านสุขภาพเป็นอย่างดี แต่ก็ไม่เชี่ยวชาญเรื่องของเล่นที่บ้านและจักรยาน ส่วนกลุ่มพระมหาบันเทิง มีความรู้เรื่องของเล่นที่บ้านและกระบวนการทำงานกับเด็ก แต่ไม่เชี่ยวชาญเรื่องจักรยานและการรู้เท่าทัน ส่วนลุงจันท์และป้าพรรณมีความรู้เรื่องสุขภาพในระดับหนึ่งเชี่ยวชาญเรื่องการจัดการยา แต่ขาดความรู้เรื่องการสื่อสาร หรือแม้แต่เด็กๆ ในแต่ละกลุ่ม

ก็มีความรู้ในแต่ละเรื่อง ซึ่งในกิจกรรมที่ 1 และ กิจกรรมที่ 3 เห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีการแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างกลุ่มเด็ก กิจกรรมดังกล่าวจึงเป็นการเสริมกันและกันในเรื่องที่แต่ละคนแต่ละกลุ่มยังขาดอยู่ ที่เรียกว่า “การเสริมพลัง” (Empowerment) และในฐานะที่ลุงจันทร์กับป้าพรรณทำกิจกรรมอยู่แล้ว และทางโครงการฯ มาทำเชื่อมต่อ ดังนั้นจึงเป็นมูลค่าเพิ่มของลุงจันทร์และป้าพรรณ หรือ “ต้นทุนใหม่” นั่นเอง

หากกล่าวโดยสรุป จากทั้งสามกิจกรรมดังกล่าว โครงการ สสส. ได้แสดงบทบาทการเป็นหน่วยงานภายนอกผู้สนับสนุนด้านความรู้เป็นสำคัญ เช่น ความรู้เรื่องสุขภาพ ทั้ง 4 มิติ ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพใจ สุขภาพสังคม และสุขภาพจิตวิญญาณ สุขภาพแบบ “สร้างนำซ่อม” ความรู้เรื่อง “การรู้เท่าทันสื่อ” ความรู้เรื่องบทบาทของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ความสำคัญและพลังของสื่อชุมชน กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและพลังของการทำงานร่วมกันแบบเครือข่าย ความรู้เรื่องสื่อและการผลิตสื่อ นอกจากนี้ลุงจันทร์และป้าพรรณยังได้เห็นกระบวนการทำงานของหน่วยงานภายนอกที่ใช้ “การประชุมเป็นเครื่องมือ” ในการทำงานและกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม

ในบทที่ 6 ต่อจากนี้ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถทางการสื่อสารของผู้สูงอายุทั้งสองก่อนและหลังการเสริมพลังความสามารถทางการสื่อสารเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของเครือข่ายภายนอกในการหนุนเสริมการทำงานพัฒนาให้แก่ผู้สูงอายุ